

Vrtičkarji gredo v vojno

1991 - Neizstreljeni naboj

Zoran Smiljanič, foto: arhiv RTV Slovenija in Stane Sršen

»Kdo je prvi ustrelil?!« je vztrajno vrtala televizijska poročevalka v enega od igralcev na prizorišču snemanja filma *Felix* (1996, Božo Šprajc) na obronkih Nanosa. Igralec se je nekaj časa izmikal, nazadnje pa pred zasliševanjem le popustil in priznal, da smo »mi« sprožili tisti famozni prvi strel. Zanimljiv scenaristični detalj je v hipu nabrekli v dejanje narodnega izdajstva in od takrat je šlo s *Felixom* (imenu navkljub) le še navzdol, nanj so se zgrnile silne težave, dokler ni umrl v s(r)amoti, daleč od kinodvoran.

Zaradi slabih izkušenj in občutljivosti teme so se naši filmarji osamosvojitveni vojni v širokem loku izogibali. Le kdo bi tvegala in se izpostavljala domoljubnemu srdcu? Zato imamo o tem ponosnem, a zapostavljenem

poglavju naše zgodovine kup (televizijskih) dokumentarcev in le za vzorec igranih filmov. A izmikanje ni moglo trajati večno. 20. obletnica dneva državnosti ni mogla miniti le z neskončnim ponavljanjem dokumentarnih oddaj na nacionalki – in tako je nastal igrani film *1991 - Neizstreljeni naboj* (2011, Jure Pervanje), sprva imenovan *Britev*. Poučeni z bridko usodo *Felixa* smo napeto čakali na trenutek, ko bo izstreljen prvi naboj. Kdo ga bo? Ga sploh bodo (glede na naslov)? No, ko enota JLA obtiči v blokadi TO, ko se njihovi in naši gledajo prek puškinih cevi, ko je samo še vprašanje časa, kdo bo prvi izgubil živce in pritisnil na sprožilec, prvi strel izstrelili ... pripadnik JLA! Butasti srbski častnik se v kabini kamiona igračka z orožjem ter po naključju ustrelil v vetrobransko steklo. In

ko da mu to ni dovolj, si pošlje naslednjo kroglo naravnost v glavo. Menda spet po naključju. Verjemi, kdor more.

In to je šele uvod v serijo neverjetnih dogodkov in bizarnih filmskih domislic, s katerimi obilno postreže *Neizstreljeni naboj*. Po prvem (pardon, drugem) strelu se začne srdita izmenjava ognja, streljajo naši in njihovi, vse frči kot v ameriških akcionerjih, ko pa koga zadene, nam kamera to zamolči in se pacifistično obrne stran, kot da ne prenese nasilja. Z obvezno glasbeno spremljavo, ki sporoča, da se dogaja nekaj hudo tragičnega. Po nekaj rundah streljanja nad prizorišče priletijo letala JLA in zbombardirajo položaje TO (česar ne vidimo), še prej pa se teritorialci neženirano umaknejo v bližnjo gostilno

na pivo, ko pa se čez nekaj časa vrnejo na položaj, najdejo vojake natanko tam, kjer so jih pustili prej. Streljanje se lahko nadaljuje. Blagor vojski, ki ima take sovražnike.

Zgodba je serija ohlapno povezanih anekdot iz desetdnevne vojne, ki bolj kot na film sodijo v vaško gostilno – tam bi vojne štorije prišle bolj do izraza, bile bi celo zabavne, če bi imela pripovedovalec in poslušalec nekaj štamperlov pod kapo. *Neizstreljeni naboj* je naphan s kupom nedomišljenih in skrajno poenostavljenih likov, ki meljejo klišejske, prečitno funkcionalne ali pa nepotrebne dialoge. Med jugo vojsko sicer prepoznamo različne naglase, a je njihov jezik prežet z značilno slovensko mehko izgovorjavo, ki

ne prepriča niti domačih gledalcev, kaj šele tistih iz drugih republik ...

In glavna junaka, Slovenca, ki se proti svoji volji znajdeti na nasprotnih straneh, sta fizično in karakterno tako nerazpoznavna in površinska, da praktično do konca filma ne vemo, kdo je kdo. S tem je onemogočena kakršnakoli identifikacija in posledično čustveni angažma gledalcev. Ko se zgodi tisti dramatični finale, ki hoče biti presunljiv, nam je že dolgo vseeno.

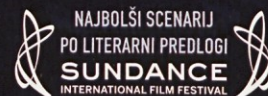
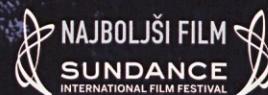
No, odnos med njima premore v domačem filmu redko videno iskro lucidnosti. Glede na to, da sta protagonista povezana z istim dekletom (eden se je otepa, drugi je vanjo

zaljubljen), se vsiljuje misel, da tisti usodni strel iz raketometu, ko TO Slovenec ubije JLA Slovenca (Slovenec že mori Slovenca, brata!) sploh ni naključje, ampak je to storil zavestno, da bi izločil konkurenco. Poleg tega je ta prizor v trenutku največje narodove enotnosti daljnovidno napovedal razdvojenost dežele dvajset let pozneje.

Ta svetli trenutek, kot tudi kostumografsko, scenografsko in rekvizitersko delo, pa filma ne spravijo iz godlje. *Neizstreljeni naboj* se negotovo opoteka med komedijo in tragedijo, populizmom in patriotizmom, komercialno in državotvornostjo in nazadnje ne zadovolji nikogar; še najbolj so na suhem ostali dežurni rodoljubi in vojni veterani, ki so izgubili še eno (sila redko) priložnost, da bi prišli do velikega osamosvojitvenega filma. Zdi se, kot da se filmov o vojni za Slovenijo drži nekakšna zla usoda. Kot bi ponižana JLA zapustila skrivnostno prekletstvo, urok, ki naši filmski industriji preprečuje, da bi o tem posneli vsaj spodoben, če že ne odličan film. Mogoče bomo imeli več sreče v kakšni naslednji vojni.

ZA NAJBOLJŠI FILM
ZA NAJBOLJŠO ŽENSKO GLAVNO VLOGO
ZA SCENARIJ PO LITERARNI PREDLOGI
ZA STRANSKO MOŠKO VLOGO

na sledi očetu

WINTER'S BONE

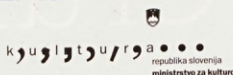
režija DEBRA GRANIK

www.wintersbonemovie.com

FORTISSIMOFILMS

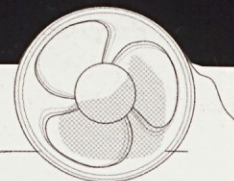
DEMIURG

www.demiurg.si

od 7. julija v Kinodvoru:

Kinodvorišče. Letni kino.
Na prepihu.

www.kinodvor.org